

SJÖHISTORISKA

KARLSHÄLL, LULEÅ



Under hösten 2015 har Sjöhistoriska museet gjort en marinarkeologisk utredning i Karlshäll och Karlsvik i Luleå. Utredningen gjordes då det planeras för en miljömuddring i området. Det hittades flera olika lämningar, från tiden för de gamla sågverks- och träfibermassafabrikerna.

Träindustri och Tyskmagasin

Karlshäll och Karlsvik har en intressant och spännande nutidshistoria. Idag finns i Karlshäll två stora magasinbyggnader kvar, de så kallade Tyskmagasinen. I dessa magasin fick tyskarna under andra världskriget ha ett lager med krigsmateriel och mat, som skulle transporteras vidare till de tyska trupperna i Nordnorge. När kriget tog slut 1945 användes området till att transportera tillbaka krigs-



Trämassefabriken 1925 och sovjetiska krigsfångar vid Karlshalls magasin 1945.

fångar från norra Norge till Sovjetunionen. Det finns även lokala ”myter” om vad tyskarna skulle ha dumpat i vattnet utanför Karlshäll.

I området idag ses främst spår efter industriepoken från sent 1800-tal till mitten av 1900-talet. I Karlsvik startades en ångsåg 1871 och efter det att malmбанan blev klar 1888 startades det 1906 ett järnverk, då sågen lagt ned några år innan. I Karlshäll fanns det mellan 1911 och 1962 en trämassefabrik, som använde kvicksilver i sin process och därför planeras nu för en miljömuddring av botten.

Undersökningen

Området hade tidigare undersökts med side scan sonar (ett sidotittande ekolod), som kan upptäcka vrak och andra bottenformationer. Dykningar skedde sedan på ett tiotal platser för att besikta sonarindikationer som kunde vara vrak eller andra lämningar.



Bryggerster syns på flera ställen, dykaren och dykarledaren planerar dykningarna, SVT gjorde ett reportage, undersökningsbåten utanför Karlshäll.

Vrak och andra lämningar

Dykningarna inleddes på två stora stålvrak vid den så kallade "Stenarmen" i Karlsvik. Det kan vara mudderpråmar, som sjunkit någon gång under de senaste 50–60 åren.

Runt stränderna finns också flera trävrak och ett stålvrak, synliga ovanför vattenytan.

Förutom vraken hittades en stor stenkista och en typ av fiskeanläggning, som kallas Vase. Vassen består av upprättstående träd på botten med grenar och rötter. Det skapar en bra plats för fiskar att gömma sig vilket därför passar bra att meta vid.

Stenkistan är en knuttimrad konstruktion, som är fylld med sten. Den har nog fungerat som fartygsförtöjning under trämassefabrikens verksamhet.



En av stålpråmarna utanför Karlsvik.



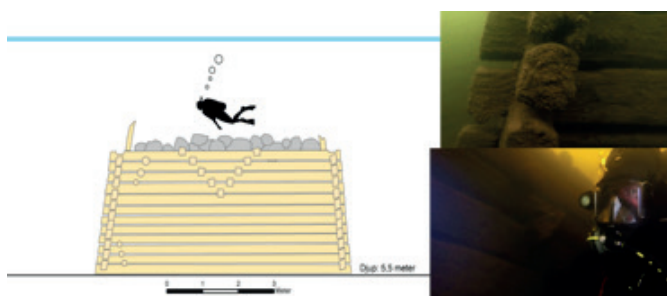
Stålvrak vid Karlshälls magasin och en träpråm utanför Karlsvik.



Den så kallade Vassen, fiskeanläggningen.

Ny kunskap

Utredningens resultat gör att vi har fått en bättre bild av kulturmiljön i vattenområdet intill det byggnadsminnesförklarade massamagasinen i Karlshäll. Både kulturmiljön på land och i vatten kan därför ge oss en bättre förståelse av det gamla Karlshäll.



En ritning och bilder på den stora knuttimrade stenkistan.



Vill du veta mer?

Läs hela rapporten på:
<http://samla.raa.se> eller på
www.sjohistoriska.se

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beteckning: 431-9714-2015
Statens maritima museers dnr: 5.3.1-2014-645